
3 історії НАН України

Б.А. Маліцький, Ю.О. Храмов

Національній академії наук України — 90

Показано передумови заснування Української академії наук, висвітлено перші кроки з її створення у 1918 р. Наведено відомості про її сучасний стан та перелік найважливіших фундаментальних результатів, одержаних в Академії в галузі природничих, технічних і соціогуманітарних наук.

Для Національної академії наук України рік поточний є знаковим, ювілейним. Адже їй в листопаді 2008 р. виповнюється 90 років. Створення Академії в 1918 р. пов'язано з бурхливими процесами, які відбулися на зламі нашої історії, в буремні роки світової і громадянської війн, в період розвалу Російської імперії і народження української державності. Вчені, політичні і державні діячі, які брали участь в заснуванні Академії, добре розуміли значення науки для нової України, для її економіки, культури і освіти.

На час створення в Україні Академії наук вже багато років існувала Петербурзька академія наук (1724), а ще раніше — Лондонське королівське товариство (1660), Паризька (1666) та Берлінська (1700) академії наук та ін. Головний “конструктор” і перший президент Української академії наук В.І. Вернадський добре знав структуру, принципи фінансування і діяльність академії наук різних країн Європи і чітко розумів переваги і недоліки кожної з них. Глибокі знання з організації наукової діяльності дозволили йому запропонувати концепцію Академії нового зразка, в якій європейський ака-

демичний досвід органічно поєднався з національними науковими і культурними традиціями. Із самого початку Володимир Іванович бачив Академію наук не просто як товариство учених, а як організацію, яка була б “зібранням державних наукових установ”.

Розвиток науки в Україні наприкінці XIX ст., на відміну від багатих країн Європи, де активно утверджувався новий спосіб організації наукових досліджень шляхом створення самостійних науково-дослідних лабораторій та інститутів, був пов'язаний виключно з її вищою школою, передусім університетами (перші науково-дослідні інститути почали з'являтися тут на початку XX ст.). Тому наукові дослідження відігравали другорядну роль, підпорядковуючись навчальному процесу, і мали в основному несистематичний і фрагментарний характер. Наука розвивалася завдяки окремим ученим-одинакам, які, однак, зробили істотний внесок у світову скарбницю знань.

Основними центрами наукової думки й проведення наукових досліджень в Україні були Львівський, Чернівецький, Харківський, Київсь-

кий та Новоросійський університети, Харківський технологічний інститут, Львівський і Київський політехнічні інститути, Катеринославське вище гірниче училище та низка інших закладів. Ця досить розгалужена мережа навчальних установ стала базою для розвитку наукових досліджень в Україні.

Чимало професорів цих закладів збагатили науку вагомими результатами. Це математики і механіки О. Ляпунов, В. Стеклов, В. Єрмаков, М. Вашенко-Захарченко, В. Кирпичов, Я. Грдина, фізики М. Авенаріус, М. Умов, М. Пильчиков, М. Смолуховський, Ф. Шведов, хіміки М. Бекетов, О. Ельтеков, П. Алексеев, С. Реформатський, Л. Писаржевський, біологи Л. Ценковський, І. Мечников, О. Ковалевський, І. Сеченов, С. Навашин, ґрунтознавець В. Докучаєв, помолог Л. Симиренко, учені в галузі техніки М. Бенардос, С. Тимошенко, М. Дело-не та ін.

Гуманітарні науки репрезентували такі видатні діячі культури, як В. Антонович, М. Драгоманов, О. Потебня, Леся Українка, І. Нечуй-Левицький, І. Франко, М. Грушевський, Д. Багалій, Б. Грінченко та ін. Розвиток української гуманітарної науки був органічно пов'язаний з національним рухом, більше того, усвідомлювався як його невід'ємна складова. Тому не дивно, що на чолі останнього стояли видатні вчені-гуманітарії М. Костомаров, В. Антонович, М. Драгоманов, І. Франко і М. Грушевський. До того ж актуальність боротьби за національно-культурну спадщину, рідну мову і власну літературу стимулювала широкий громадський інтерес до українознавчих студій.

Неабияку роль в науці та культурі України відіграли також самоврядні

об'єднання, або наукові товариства, — один з найцікавіших і водночас недостатньо досліджених феноменів науки і культури. Вони являли собою окремі угруповання діячів науки й освіти, що прагнули до взаємного спілкування, обговорення наукових питань, наукових дискусій, існували вони переважно на внески своїх членів, приватні пожертвування, надходження від видавничої діяльності тощо. Науковим же об'єднанням учених типу академії здебільшого була притаманна підтримка з боку влади, що визнала науку важливим засобом зміцнення могутності держави, а наукову працю — як службу, яку необхідно фінансувати.

Одними з перших в Україні стали Філотехнічне товариство у Харкові (засновано 1810 р.) і Товариство наук при Харківському університеті з двома відділеннями — природничим і словесним (1812). Пізніше почали створюватись товариства з точніше визначеною спеціалізацією, наприклад Товариство сільського господарства Південної Росії в Одесі (1828). Першим науковим товариством медичного спрямування стало Товариство київських лікарів (1840), науково-технічним товариством — Одеське товариство інженерів і техніків (1864).

Новою формою організації науки в другій половині XIX ст. стали також з'їзди природознавців і лікарів. На першому з'їзді в Петербурзі (1868) було вирішено створити товариства природознавців при університетах. Одними з перших створено такі товариства у Харкові (1869), Києві (1869) й Одесі (1870). У 1879 р. засновано Харківське математичне товариство, 1889 р. — Київське фізико-математичне тощо.

У пореформений період створено також кілька товариств гуманітарного

М. Грушевський

В. Вернадський

профілю, таких як Історичне товариство Нестора-літописця у Києві (1873) та Південно-західний відділ Російського географічного товариства (Київ, 1873 р.). У 1873 р. у Львові засновано Товариство ім. Т. Шевченка літературознавчого напрямку, яке 1892 р. трансформувалося в Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ) в складі трьох секцій — філологічної, історично-філософської та математично-природописно-лікарської. Почали виходити “Записки НТШ”, редактором яких 1895 р. став М. Грушевський, що за рік до цього переїхав до Львова з Києва на посаду професора Львівського університету. У Львові М. Грушевський перейнявся ідеєю створення Української академії наук, натхненником якої був його вчитель В. Антонович, і почав реалізовувати її на основі НТШ, головою якого був обраний 1897 р. Вже наступного року він писав: “Наша задача — прийти з часом до українсько-руської Академії наук стоїть міцно”.

Пробудження на початку ХХ ст. демократичних тенденцій у різних верствах суспільства і підвищення інтересу до наукових знань зумовили появу нових добровільних асоціацій, в тому числі наукових товариств. Зокрема, в 1907 р. з ініціативи М. Грушевського засновано Українське наукове товариство (УНТ) в Києві зі структурою, подібною до структури НТШ, головою якого він став. Тут М. Грушевський намагався відтворити вже випробовану ним у Галичині “академічну модель”. Настав час, зазначав він, “передягти наукову роботу, розвинену на київському ґрунті протягом ХІХ століття, в національну українську одягу”. Ці два названі вище товариства М. Грушевський навіть називав “академіями в мініатюрі”.

Товариства проводили різноманітну наукову роботу, обговорюючи одержані результати, організовували експедиції, лекції, в тому числі для широкого загалу, сприяючи поширенню в суспільстві природничо-історичних

і культурних знань, вели науково-організаційну і практичну діяльність, займались видавничою справою тощо. Вони стали центрами, в яких закладалися організаційні принципи та демократичні традиції майбутньої української академічної науки.

Отже, розгалужена система вищих навчальних закладів підготовки кадрів для господарства, освіти, науки і культури, де проводилась також певна наукова робота, і українські вчені зробили помітний внесок у розвиток світової науки, широка мережа наукових і культурно-освітніх товариств, зростання національної самосвідомості та боротьба за здобуття національної незалежності, внаслідок якої Україна стала республікою, проголосивши свою незалежність, створили в Україні на початку ХХ ст. всі умови для організації найвищої наукової установи — Національної академії наук, яка б на якісних нових засадах, проте за допомогою держави, об'єднала провідних учених, забезпечивши їм успішну наукову діяльність, і організувала широку мережу науково-дослідних інститутів і установ найрізноманітнішого профілю.

Ідею створення Національної академії наук України гаряче підтримував відомий український історик і громадський діяч М. Василенко, який чимало зробив для її реалізації. З перших днів свого перебування на посту міністра народної освіти і мистецтва в уряді гетьмана П. Скоропадського він розпочав роботу по заснуванню Академії. З його ініціативи в міністерстві було організовано Комісію для розробки законопроекту по створенню Української академії наук (УАН), яку очолив відомий російський вчений, член Петербурзької АН В. Вернадський — палкий прихильник Академії як державної

установи, де проводились би дослідження в галузі суспільних, природничих і технічних наук. Ця концепція кардинально відрізнялася від поглядів М. Грушевського, який вважав, що Академія має бути громадською асоціацією вчених і в ній повинні розвиватися переважно гуманітарні науки.

У названу вище комісію ввійшли відомі українські професори з Києва та Харкова (не відповіли на запрошення представники НТШ, відмовився від участі в її роботі і М. Грушевський), а також професор Донського університету Є. Тимченко, професор Лазаревського інституту східних мов у Москві А. Кримський та ін. Головою її став В. Вернадський.

Відкриваючи 9 липня 1918 р. перше засідання комісії М. Василенко, зокрема, сказав:

“Утворення Української академії наук має і велике національне значення, бо ще й досі є багато людей, які скептично і з насмішкою відносяться до українського руху та відродження, не мають віри в життєві сили українського народу, не вважають можливим розвиток української мови і науки. Для тих же, хто вірить в життєздатність українського народу.., утворення Академії наук має величезну вагу, являється національною потребою і черговим питанням”.

На засіданні комісії свої погляди на завдання і структуру УАН виклав В. Вернадський. Він зазначив, що академії наук ХХ ст. не можуть будуватися на зразок старих академій, які були тільки науковими товариствами або своєрідними гуртками вчених. УАН не може походити на них, вона повинна складатися з груп учених, діяльність яких фінансує держава, які займаються науковою працею як важливою дер-

М. Василенко

П. Скоропадський

жавою справою, і в її структурі повинні бути численні установи дослідницького характеру.

За період роботи комісії до неї було подано близько 30 записок з обґрунтуванням необхідності створення низки академічних установ. 17 вересня 1918 р. вона завершила роботу. Було укладено “Законопроект про заснування Української академії наук у Києві”, проект Статуту і штатів Академії, розрахунок її витрат на жовтень — грудень 1918 р., а також проекти положень, штатів і пояснювальні записки для низки інститутів, лабораторій, комісій, музеїв тощо. У “Пояснювальній записці до законопроекту про заснування Української академії наук у Києві”, поданої до Ради Міністрів, підкреслювалось національне і державно-економічне значення створюваної Академії для України та розкривалися причини, які уможливили цей захід.

Підготовлений законопроект і супровідні матеріали було розглянуто в

Раді Міністрів і схвалено, а 14 листопада 1918 р. гетьман П. Скоропадський затвердив “Закон про заснування Української академії наук у м. Києві”, також Статут і штати УАН та її установ. У Статуті чітко визначалися статус і завдання УАН.

“§1. Українська Академія Наук у Києві є найвища наукова державна установа на Вкраїні, що перебуває в безпосередньому віданню верховної власті.

§2. Українська Академія Наук у Києві: а) намагається поширювати, поглиблювати і розповсюджувати наукові дисципліни, а разом і збагачувати їх новими відкриттями на користь людності; б) пособляє об’єднанню та організуванню наукової праці на Вкраїні та допомагає витворенню дослідничих інститутів для всіх паростей людського знання; в) як найвища українська наукова національна установа, Академія визнаючи українську національну культуру з її оруддям —

українською мовою, ставить собі на меті, окрім загально-наукових завдань, виучувати сучасне і минуле України, української землі та народу”.

Також 14 листопада 1918 р. видано указ гетьмана про призначення перших дійсних членів (академіків) УАН. Ними стали Д. Багалій, А. Кримський, М. Петров, С. Смаль-Стоцький (по Відділу історично-філологічних наук); В. Вернадський, С. Тимошенко, М. Кащенко, П. Тутковський (по Відділу фізично-математичних наук); М. Туган-Барановський, Ф. Тарановський, В. Косинський, О. Левицький (по Відділу соціальних наук). Кандидатури академіків першого складу було рекомендовано комісією.

27 листопада 1918 р. у приміщенні УНТ по теперішній вулиці Ярославів Вал, 36 відбулося перше Спільне зібрання УАН, на якому головою-президентом Академії обрано В. Вернадського, неодмінним секретарем — А. Кримського. Цього ж дня відбулися засідання II та III Відділів УАН. Головою II Відділу обрали М. Кащенка, III — М. Тугана-Барановського. Перше засідання I Відділу відбулося 8 грудня 1918 р., на ньому головою обрали Д. Багалія. Всі ці обрання невдовзі затверджено відповідними указами гетьмана. Так, у листопаді 1918 р. започатковано Українську академію наук у Києві, що, безумовно, стало винятковою і важливою подією в історії культури і науки України.

Однак протягом тривалого часу справжня дата заснування Академії — листопад 1918 р. — офіційною історіографією ігнорувалася. Спотворення дати заснування Академії почалося наприкінці 20-х років, коли в листопаді 1928 р. мали відзначити 10-річний ювілей Академії. Однак святкування не

відбулося, не побачив світ і ювілейний збірник. 31 січня 1929 р. на засіданні Комісії Політбюро ЦК КП(б)У вирішено святкування 10-річчя Академії провести в липні 1929 р. Згодом за початок відліку діяльності Академії стала правити дата 12 лютого 1919 р. — один з днів під час тимчасового утвердження радянської влади в Києві. Саме вона, на думку радянських ідеологів, поклала початок фактичному існуванню Академії і саме на неї “рівнялися” всі подальші ювілеї Академії — 25-річчя, 50-річчя, 60-річчя. І тільки в незалежній і суверенній державі Україна Академія наук відносить своє заснування вже до листопада 1918 р.

За роки своєї діяльності Академія досягла значних успіхів у багатьох галузях сучасної науки. Зроблено чимало відкриттів і винаходів, започатковано нові наукові і технічні напрями, висунуто багато теорій і концепцій, сформовано всесвітньо відомі наукові школи, побудовано унікальне обладнання і прилади. Створений потужний творчий кадровий потенціал Академії та матеріально-технічна база давали можливість проводити наукові дослідження і розробки в широкому тематичному спектрі.

Розпочавши свою діяльність з кількох інститутів і комісій, Академія нині налічує близько 200 наукових інститутів і установ, де працює понад 43,3 тисячі співробітників, з них 10,3 тисячі докторів і кандидатів наук. У складі Академії 517 академіків і членів-кореспондентів.

Проте в академічній науці були не тільки здобутки і перемоги, а й сумні і навіть трагічні сторінки. Значних втрат зазнала вона за часів сталінщини. Згубний вплив Академія відчула на собі і пізніше, особливо її суспільні і гуманітарні на-

уки, які здебільшого давали ідеологічне забезпечення постанов правлячої партії. Однак все це позаду, і академічний корпус науки разом з усім народом України буде нову незалежну і суверенну українську державу, щоправда, переборюючи труднощі вже перехідного періоду.

Не маючи змоги викласти на шпальтах цього видання навіть коротко історію академічної науки, автори вирі-

1991. Розроблено концепцію, технологію та зразки обладнання системи масового розповсюдження комп'ютерної інформації по каналах широкомовного телебачення, відбулася презентація електронної комп'ютерної газети "Все—Всім" (В. Петров, О. Додонов).

— Розроблено соціально-економічні, організаційні та правові чинники формування і реалізації національної науково-технічної політики (Б. Маліцький, Є. Авсенев, О. Шандрюк, Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки).

— Розроблено оптичний квантовий генератор для локації Місяця, штучних супутників Землі та виявлення тіл, які забруднюють космічний простір (М. Лисиця).

— Т. Симоненко та Г. Пашкевич склали карту магнітного поля Європи в масштабі 1 : 5000 000.

— Виготовлено та випробувано діючий зразок гідрофізичного зонду нового покоління ("мікрозонд-5") для вимірювання температури морської води, електропровідності, тиску, концентрації кисню, сірководню, рН-іонів (В. Гайський, Морський гідрофізичний інститут).

— Розроблено основи теорії зародження і розвитку корозійних тріщин (І. Василенко, Р. Мелехов).

— Розроблено технологію і одержано високопрозорі монокристали ZnSe для виготовлення оптики потужних лазерів інфрачервоного діапазону та великогабаритних прозорих кристалічних вікон з ZnSe (В. Комар, М. Іванов, М. Файнер, Інститут монокристалів).

— Сформульовано принципи відповідності та комплементарності параметрів централь-

шили нижче обмежитися наведенням стислого переліку найважливіших фундаментальних результатів, одержаних в Академії в галузі природничих, технічних і соціогуманітарних наук впродовж 1991—2007 років. Хронологію сформовано на основі пропозицій академічних інститутів та установ і річних звітів НАН України, не виключено, що вона має певні недоліки.

ного іону та різних лігандів для передбачення фізико-хімічних характеристик координаційних сполук (П. Манорик).

— Проведено комплексні систематичні дослідження впливу діоксида азоту на біохімічні, морфологічні та імунологічні системи експериментальних тварин, вивчено фармакологічну корекцію аміксином та еномеланіном токсичної дії діоксида азоту (М. Головенко, Б. Галкін).

— С. Андронаті та М. Бондарев розробили технологію одержання транквілізатора нового покоління — буспірона.

1992. В. Гордієнко та О. Завгородня склали карту теплового потоку Північно-Східної Європи.

— Створено органічні люмінофори та люмінесцентні матеріали, організовано їх виробництво та впровадження у різних галузях господарства, науки і техніки (В. Семиженко та ін.).

— Розроблено моделі, методи й алгоритми розрахунку на ЕОМ перехідних режимів і живучості електроенергетичних систем.

— Розроблено ефективний операторно-функціональний алгоритм побудови гамільтонової структури нелінійних динамічних систем і створено новий підхід в теорії адіабатичних інваріантів (Ю. Митропольський).

— Розроблено основи теорії асоціативно-проективних нейронних мереж, чисельно-аналітичні методи їх дослідження та теоретичні методи оцінки інформаційної місткості (Е. Куссуль).

— Побудовано математичні моделі, що описують властивості багатоелементних гідроакустичних випромінюючих систем (В. Грінченко, І. Вовк).

— Доведено Н-теорему і виконано узагальнення локально рівноважного розподілу Максвелла у випадку турбулентного стану рідини (С. Пелетминський, Ю. Слюсаренко, О. Соколовський).

— На основі матеріалів з ефектом пам'яті форми створено термомеханічні перетворювачі енергії з використанням термоелектрики (Л. Анагичук, Л. Булат).

— Вперше встановлено, що кооперативність взаємодії тРНК із запрограмованими еукаріотичними рибосомами визначається антикодовою гілкою тРНК і носить кордон-залежний характер (Г. Єльська).

— Розроблено нові способи вилучення цінних рідкісних елементів із відходів промисловості напівпровідникових матеріалів (І. Шека, В. Козін).

— Видано збірку документів і матеріалів “Колективізація і голод на Україні, 1929 — 1933” (Інститут історії України).

1993. Розроблено метод оберненої системи з використанням множини траєкторій, одержано умови розв'язності та алгоритми розв'язання прямих і обернених задач керування (Інститут прикладної математики і механіки).

— Створено технологію інтегрованого інтелектуального розв'язання динамічних конфліктів у реальному масштабі часу (“Антикон”), яка призначена для керування динамічними об'єктами в конфліктних ситуаціях підвищеної складності (В. Павлов).

— Розроблено теорію, інженерно-технічні методи визначення та підвищення статичної і циклічної тріщиностійкості матеріалів з урахуванням впливу низькотемпературного середовища (М. Саврук та ін.).

— Доведено, що структура забруднень техногенними домішками після переносу в турбулентній атмосфері має складний плямистий, мультифрактальний характер, одержано експериментальні значення фрактальних розмірностей плями забруднень поверхні ^{137}Cs і межі його випадання внаслідок аварії на ЧАЕС (В. Бар'яхтар, В. Гончар, В. Яновський).

— Розроблено фізичні та фізико-хімічні основи одержання надпровідних при тем-

пературі рідкого азоту проводів довільної довжини у вигляді високотекстурованого покриття з купрату вісмуту-стронцію на металевому дроті (В. Семиноженко та ін.).

— Експериментально виявлено ефект автолокалізації екситонних збуджень і доведено співіснування вільних і автолокалізованих екситонів в одновимірних молекулярних ланцюжках обмеженої довжини зі строго одновимірним екситонним транспортом, встановлено вплив складу діелектричної матриці на поляронний ефект (Ю. Малюкин, О. Товмаченко, В. Семиноженко).

— Вивчено доменну організацію та функції окремих доменів білків системи зсідання крові та фібринолізу (Л. Медведь, С. Литвинович, Ю. Мацука).

1994. Побудовано машиностійкі алгоритми наближення багаточленами спеціальних функцій (В. Дзядик).

— Введено поняття інформативності неперервних функціоналів відносно деякої множини метричного простору (М. Корнійчук).

— Створено субпікосекундні лазери із синхронним збудженням, в тому числі лазери з оберненим хвильовим фронтом (Є. Тихонов, С. Розуван, О. Лямець).

— Виявлено пік електромагнітного поглинання у міліметровому радіодіапазоні при переході в рідкому гелії (А. Королюк, Є. Ганаський, А. Голік).

— Виявлено переміщення ділянок іоносфери, збудженої потужним короткохвильовим випромінюванням вздовж магнітних силових ліній (В. Таран, Л. Гончаренко, В. Богоський, Інститут іоносфери).

— Розроблено теорію оптичного поляризаційного еліпсометричного методу дослідження неоднорідних поверхневих структур твердих тіл і рідин (А. Семененко та ін., Інститут прикладної фізики).

— Передбачено надплинність електронно-позитронної плазми і дано його кількісну теорію (О. Ахієзер, С. Пелетминський, А. Яценко).

— Доведено вікове співвідношення земнокам'яних поясів Українського щита та Курської магнітної аномалії, встановлено вікові

рубежі земнокам'яних поясів трьох генерацій (М. Шербак, Г. Артеменко).

— Досліджено закономірності поведінки підшви земної кори (А. Чекунов, Ю. Оровецький, Р. Кутас).

— Встановлено фізико-хімічні закономірності високошвидкісного випаровування алюмінію, титану та сплавів на їх основі з використанням нового процесу — “гарячого джерела пари”, досліджено структуру, фазовий склад і механічні властивості одержуваних композитів (Б. Мовчан, М. Гречанюк).

— Запропоновано сорбенти водню з підвищеними електрохімічними характеристиками для заміни кадмію в нікель-кадмієвих акумуляторах (В. Скороход).

— Розроблено метод надточного формування сферичних та асферичних дзеркал з листового металу для прецизійних оптичних пристроїв (А. Орап).

— Одержано монокристали на основі фулерену (В. Семиноженко, Є. Лакін, С. Дедик).

— Теоретично обґрунтовано та експериментально доведено концепцію живлення силових ланцюгів електроприводів змінного струму, що дало можливість розробити електромеханічні системи нового типу (І. Волков, В. Ісаков, О. Плугатар).

— В. Походенко зі співробітниками започаткував в Україні фізичну хімію електропровідних органічних полімерів.

— А. Крюков, С. Кучмій та В. Походенко розробили принципи створення молекулярноорганізованих фотокаталітичних систем, що містять комплекс перехідного металу та напівпровідник.

— Розроблено регулятор росту рослин “Симарп”, який включено до списку препаратів, дозволених для застосування в сільському господарстві (А. Синиця, Н. Майданович).

— За безвідходною технологією одержано безпечні плівкоутворюючі полімери з підвищеною корозійною, фотохімічною та термічною стійкістю (Л. Сергєєва).

— Досліджено вплив дії радіоекологічних факторів аварії на ЧАЕС на систему імунітету у чотирьох поколіннях дослідних тварин різного віку (Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології).

— Доведено вплив іонів калію і кальцію на інтенсивність накопичення радіоцезію, а також спрямованість метаболічних процесів у риб (В. Романенко).

— Показано, що утворення нових ландшафтів під впливом заростання рівнинних водоймищ приводить до значного перерозподілу та зміни якості біологічних ресурсів (Л. Зимбалевська).

— Під керівництвом М. Чумаченка розроблено концепцію регіональної економічної політики.

1995. Видано монографію Ю. Митропольського “Нелінійна механіка. Асимптотичні методи”.

— Видано працю П. Харламова “Очерки об основаниях механики”, де запропоновано нову концепцію основ механіки.

— Створено геоінформаційну систему ПС-РОДОС-ЗОНА і здійснено її завантаження цифровою картою розподілу стронцію-90 у зоні відчуження Чорнобильської АЕС (А. Морозов, М. Железняк).

— Здійснено дослідну експлуатацію станції контролю якості води без обслуговування оператором (П. Сіверський).

— Під керівництвом В. Петрова введено в дію першу чергу Національного банку комп'ютерної інформації України, що вміщує бази даних науково-технічної та правової інформації.

— На основі комплексних геолого-палеоокеанографічних досліджень створено великомасштабну (1 : 1 000 000) модель структури давньої континентальної окраїни Центрально-Європейського сегмента океану (Карпато-Чорноморська область) (Ю. Сеньковський).

— На орбітальному комплексі “Мир” виконано комплекс наукових та прикладних досліджень з метою вивчення динамічних характеристик великогабаритних космічних конструкцій після тривалої їх експлуатації в екстремальних умовах космосу (Б. Патон, В. Лапчинський).

— Розроблено науково-технологічні основи одержання нових матеріалів у космосі і на їх базі створено комплекс спеціалізованої технологічної апаратури; розроблено, виго-

товлено та випробувано лабораторні макети головних функціональних вузлів обладнання для вирощування напівпровідникових та композитних матеріалів (В. Лапчинський, А. Асніс).

— Розроблено технологію з'єднання деталей без плавлення основного металу шляхом нанесення диспергованого потоку присадкового металу у вакуумі, одержано якісні з'єднання композитів на основі алюмінію з мікродисперсними частинками Al_2O_3 і SiC (А. Іщенко, В. Рябов).

— Розроблено полістирольні пластмасові сцинтилятори з домішками органічного люмінофору та підсилювача дифузії, що за радіаційною стійкістю і світловим виходом перевершують кращі аналоги.

— Розроблено теорію вихідного сцинтиляційного відгуку діелектричних кристалів на іонізуючі випромінювання і методи математичного моделювання сцинтиляційного процесу, встановлено фізичні закономірності, використані при розробці сцинтиляційних детекторів для комп'ютерних томографів, електромагнітних калориметрів, медичних гамма-камер (М. Глобус, В. Гриньов).

— Розроблено теоретичні основи побудови інформаційно-керуючих систем в електроенергетиці (Б. Стогній, О. Кириленко).

— Створено вітродневу установку з електричною потужністю вітрогенератора 100 кВт (С. Кудря).

— Створено гібрид нової кормової культури Маїссинте (В. Моргун).

— Створено математичну модель імуноактивності аденовірусів — процесу, що відіграє вирішальну роль у реалізації протівірусного гуморального імунітету (Н. Дяченко).

— Оpubліковано монографію В. Храмової “Цілісність духовної культури” (Інститут філософії).

— Вийшла в світ монографія Ю. Павленка “Передісторія давніх русів у світовому контексті” (Інститут світової економіки та міжнародних відносин).

1996. В. Петровим, О. Додоновим та ін. розроблено теоретичні основи та методи організації інформаційних процесів у виробничих та науково-технічних комплексах.

— Розроблено прямий оптичний цифровий метод перезапису фонографічних циліндрів Едісона, який дозволяє відтворити звук за допомогою лазерного інтерферометра без пошкодження циліндрів. Це дає можливість відновити унікальні старовинні звукові записи з високою якістю і організувати систематичну роботу з перезапису та зберігання в комп'ютерному вигляді фонографічного надбання культурної спадщини України (В. Петров та ін.).

— Інститутом фізики напівпровідників розроблено рідкокристалічні засоби відображення інформації.

— Запропоновано метод аналітичної регуляризації двовимірних задач розсіяння електромагнітних хвиль в локально-неоднорідних середовищах (В. Шестопалов).

— Побудовано макет програмного обладнання, який дозволяє проводити процес вирощування напівпровідникових, надчистих та композитних матеріалів в автоматичному режимі, зокрема в умовах космосу (Б. Патон, В. Лапчинський, А. Асніс, С. Заболотін, Б. Перепеченко).

— Розроблено та впроваджено у виробництво нове покоління машин для контактного зварювання рейок необмеженої довжини в польових умовах при спорудженні швидкісних залізничних магістралей (С. Кучук-Яценко).

— Створено наукові засади промислової технології магнітокерованої електрошлакової плавки високочистих титанових сплавів (М. Жадкевич, Я. Компан).

— Розроблено та випробувано комплекс устаткування для здійснення швидкісного електрошлакового зварювання товстостістотних сталей підвищеної міцності без високотемпературної термічної обробки після зварювання (Ю. Ланкін, О. Бондаренко, О. Москаленко, В. Тикалов).

— Розроблено наукові основи технології вирощування крупногабаритних монокристалів лейкосапфіру для оптичного приладобудування (Інститут монокристалів).

— Розроблено наукові основи та методи запобігання ферорезонансним явищам в елек-

троенергетичних системах високої та надвисокої напруги (В. Кузнецов, Ю. Тугай).

— Вийшла в світ монографія “Феномен української культури: методологічні засади осмислення” за редакцією В. Шинкарука та Є. Бистрицького.

— Видано книгу “Чорнобильська трагедія: документи і матеріали” за редакцією В. Смоля.

— Вийшла в світ книга “Чернобыльская катастрофа” за редакцією В. Бар’яхтара (перевидана українською та англійською мовами).

1997. І. Коваленко довів сформульовану понад 50 років тому гіпотезу Девіда Кендала про колоподібну форму багатокутника великої площі.

— Розроблено технології та обладнання для виготовлення оптичних дисків-оригіналів та гальваноматриць (Інститут проблем реєстрації інформації).

— Побудовано нову модель геофізичного середовища з урахуванням його структури та нерівноважних фізико-хімічних перетворень в ньому, на основі якої розроблено нові перспективні технології видобутку нафти, газу, руд та інших корисних копалин.

— Створено версію першого міждисциплінарного банку океанографічних даних для Чорного моря (В. Єремєєв, О. Суворов, В. Володимиров).

— Розроблено технологію і виготовлено устаткування для зварювання високоточних несучих тонкостінних конструкцій з високоміцних алюмінієвих сплавів (Л. Лобанов).

— Розроблено оригінальну конструкцію підводного магістрального трубопроводу, що включає труби різної товщини (С. Білецький, В. Голинько).

— Розроблено спеціальну емульсійну екологічно чисту промислову вибухову речовину (О. Чучмарьов, М. Гаврилюк, Фізико-механічний інститут).

— Вивчено критерії подібності електричних і гідродинамічних характеристик коронного розряду, що дозволило завершити розробку наукових основ електровибухових процесів у рідині при різноманітних способах ініціювання розряду (Інститут імпульсних процесів і технологій).

— Запропоновано принципово новий електророзрядний метод і способи вимірювання високих температур рухомих і нерухомих об’єктів (М. Фальковський, І. Божко, Ю. Сердюк, В. Белінський).

— Розвинуто електрохімічну конверсію “малих” молекул (CO_2 , CO , SO_2 , NO , фреонів та ін.) в цінні органічні продукти (В. Кошечко, В. Походенко та ін.).

— Створено та впроваджено в медичну практику аміксин — пероральний індуктор ендогенного інтерферону, що має широкий спектр противірусної активності (Фізико-хімічний інститут).

1998. Встановлено закономірності розділення частинок подрібненої залізної руди в струмопровідних рідинах під дією неоднорідного магнітного поля (А. Шидловський).

— Створено новий метод апріорного вибору параметрів та режимів росту кристалів із розплаву (Інститут монокристалів).

— Створено тривимірну модель молекули фібриногену і фібрили полімерного фібрину (Є. Макогоненко, Інститут біохімії).

— Вийшла в світ монографія Ю. Пахомова, С. Кримського та Ю. Павленка “Пути и перспективы современной цивилизации”.

— Опубліковано атлас забруднення території Європи цезієм-137, підготовлений вченими України, Білорусії та Росії.

— Дано повну класифікацію вкладених гіперповерхонь Хопфа в комплексному просторі постійної голоморфної кривини (О. Борисенко).

— Розв’язано обернену задачу теорії розсіяння для диференціально-операторних рівнянь другого порядку (С. Кужель).

— Знайдено всі одновимірні коливні спектральні системи із заданими властивостями, що мають фізичну реалізацію (В. Марченко).

— Розроблено нові алгоритми отримання двоїстих (лагранжевих) оцінок у багатоекстремальних та дискретних задачах оптимізації, в основі яких лежать субградієнтні процеси з перетворенням простору аргументів (Н. Шор).

— Розроблено програмно-алгоритмічне забезпечення, що реалізує принципові по-

ложення системи економічної безпеки і дає можливість ефективно виконувати відповідні прогнозно-аналітичні розрахунки (В. Горбулін, І. Сергієнко, А. Великий).

— Розроблено теорію руху твердих тіл у в'язкій рідині в умовах дії акустичної хвилі та впливу на процес твердої плоскої межі рідини (О. Гузь, О. Жук).

— Розвинуто методи активного керування хвильовими процесами в поропружних, п'езопружних та акустичних середовищах (В. Грінченко).

— Розроблено високостабільний гелій-неоновий лазер з накачкою поперечним високочастотним розрядом (О. Бойко, А. Негрійко, Л. Яценко).

— Розвинуто теорію магнітогідродинамічних хвиль у нейтронній матерії (О. Ахієзер, С. Пелетминський, М. Ласкін).

— Створено комп'ютерну програму для числового вивчення процесу дифузії водню у зварних з'єднаннях низьколегованих сталей (І. Походня).

— Здійснено сумісний синтез рідких олигомерних неорганічних і полімерних органічних фаз. Одержано гібридну систему полімер-наповнювач, в якій реалізуються міжфазні хімічні зв'язки (Є. Лебедев).

— Вийшов в світ 1-й том шеститомної “Юридичної енциклопедії” (Інститут держави і права), головний редактор Ю.С. Шемшученко.

1999. Побудовано математичні моделі дифузії в середовищах з мембранами, розташованими на негладких поверхнях (М. Портенко).

— Розпочато впровадження систем захисту інформації для використання її в сучасних корпоративних системах (В. Бардаченко).

— Вийшла в світ монографія І. Сергієнка “Інформатика в Україні: становлення, розвиток, проблеми”.

— Розроблено науково-методичні основи чисельного моделювання нестационарних просторових течій газу в ділянках складної форми (В. Пилипенко, Ю. Кваша, О. Дячкін).

— Створено теорію індукування поляризації вакууму і вакуумної енергії сингулярним магнітним вихором (Ю. Ситенко).

— Розроблено програму дистанційного зондування іоносфери та магнітосфери Землі в Антарктиді на Українській антарктичній станції “Академік Вернадський”. Виявлено ефект “соняшника” в добовій поведінці еліпса поляризації мікропульсацій магнітного поля (Л. Литвиненко, А. Залізівський, Ю. Ямпольський).

— Створено каталог положень 673 радіоджерел (Я. Яцків, В. Тельнюк-Адамчук, О. Молотай).

— Запропоновано осадово-неорганічну теорію формування нафтових і газових родовищ (І. Чебаненко).

— Розроблено прилад, який поєднує в собі можливості наноіндентора і вимірювача мікропластичної деформації за рахунок реєстрації акустичної емісії та тунельної мікроскопії (М. Новиков, В. Грушко, О. Лисенко, С. Дуб).

— Здійснено зварювання високоміцних металів, границя текучості становить 800 — 1000 МПа (В. Петушков).

— Розроблено технологію приготування в псевдозрідженому повітряному шарі сферичних неорганічних іонообмінників і сорбентів з керованими фізико-хімічними та фізико-механічними властивостями (В. Стрелко, В. Каніболоцький).

— Створено системи генетичної трансформації та отримання трансгенних рослин з родини бобових, картоплі і цукрових буряків (Ю. Глеба).

— Видано монографію М. Котляра “Давньоруська державність”.

— Оpubліковано монографію І. Кураса “Етнополітика: історія і сучасність”.

2000. Отримано розв'язок задачі оптимальної стабілізації нелінійних механічних систем з динамічним зворотним зв'язком у критичному випадку (О. Савченко).

— Створено систему “ГОМЕОПАТ” — найбільш адекватний прототип асоціативної інформаційно-діагностичної системи (Інститут кібернетики).

— Одержано точні розв'язки динамічних задач для рухомих тріщин у механіці крихкого руйнування матеріалів з початковим напруженням (О. Гузь, І. Чернишенко).

— Розроблено нові методики кількісного аналізу дисперсних гетерогенних систем з використанням рентгенівської фотоелектронної спектроскопії (А. Шпак, І. Плюто).

— Створено карту розломної тектоніки і нафтогазоносності Дніпровсько-Донецького рифтогену масштабом 1:200000 (В. Гавриш).

— Розроблено поліматричний композит на основі тугоплавких металів “хром — ванадій” (В. Трефілов, А. Коломієць).

— Розроблено технологію зварювання тиском товстостінних труб з нагріванням дугою, керованою магнітним полем (С. Кучук-Яценко, В. Качинський).

— Побудовано модель ішемії мозку, що оптимізована для досліджень фармакологічної активності нейропротекторних сполук (О. Кришталь).

— Здійснено пряме перенесення генів у протопласти з наступною регенерацією трансгенних рослин (Я. Блюм).

— Завершено публікацію 15-томної серії “Україна крізь віки” (керівник авторського колективу В. Смолій).

— Опубліковано монографію С. Кримського “Философия как путь человечности и надежды”.

— Вийшла в світ енциклопедія “Українська мова” (Інститут мовознавства, Інститут української мови).

2001. Розвинуто спектральну теорію якобієвих полів, на основі якої побудовано узагальнення хаотичного представлення для гамма-поля операторів і відповідного стохастичного процесу (Ю. Березанський, Д. Мержієвський).

— Побудовано високоточні обчислювальні алгоритми з використанням відповідних класів розривних функцій (В. Скопечкий, В. Дейнека, В. Шило, І. Парасюк).

— Розроблено математично-розрахункову модель радіовипромінювання молекул у молекулярних хмарах з біполярними потоками речовини, які виникають у місцях зародження нових зір (В. Шульга, О. Антюфеев).

— Розроблено Класифікацію мінеральних вод України (В. Шестопалов).

— Доведено принципову можливість створення акустичного лазера, в якому за ак-

тивне середовище використовується рідкокристалічний сегнетоелектричний матеріал (В. Семиноженко, О. Федоряко).

— Продемонстровано каталітичну активність фталоціанінових комплексів дихлоридів Ті та Zr у гомогенній полімеризації етилену (С. Волков).

— Теоретично обґрунтовано та експериментально виявлено гомогенний каталіз диспропорціювання оксиген- і карбоцентрованих вільних радикалів молекулярними кластерами металів різної будови (Г. Ковтун).

— Здійснено синтез нового покоління імуносупресорів з високою активністю (Г. Мацука).

— Відкрито явище штучної адаптації рослин до значних доз ультрафіолетового випромінювання (Д. Гродзинський).

— Вийшов у світ перший том п'ятитомної “Історії української культури” (головний редактор Б.Є. Патон).

— Інститутом історії України опубліковано працю “Україна: утвердження незалежної держави (1991 — 2001)”.

— Видано працю “Природознавство в Україні до початку ХХ ст.” (Ю. Павленко, С. Руда, С. Хорошева, Ю. Храмов).

— Вийшов у світ 1-й том “Енциклопедії сучасної України”

2002. Знайдено клас унітарно інваріантних ансамблів випадкових матриць, для яких граничну нормовану міру власних значень можна записати через елементарні функції (Л. Пастур).

— Під керівництвом П. Андона розроблено основи інженерії якості програмних систем.

— Розроблено принципи і практичні рекомендації щодо керування динамічними властивостями багатокомпонентних п'єзоактивних випромінюючих систем (В. Грінченко).

— Реалізовано зворотний ефект Доплера на оптичних вихорах, що відкриває можливість прецизійного маніпулювання мікрочастинками (лазерний пінцет) (М. Соскін, М. Васнецов, В. Слюсар, І. Басистий).

— Створено дилатометричний комплекс для дослідження фазових перетворень у широкому діапазоні температур і сильних магнітних полях (В. Черепін, В. Василенко).

— Розроблено новий метод визначення модуля пружності матеріалів під час випробувань на нанотвердість (М. Новиков, С. Дуб).

— Експериментально підтверджено механізм неруйнівного визначення залишкових напружень у зварних конструкціях (Л. Лобанов).

— Розроблено метод синтезу наноутворень Ge із заданими параметрами в матриці Si, що дозволяє змінювати зонну структуру квантового переходу Si—Ge (О. Чуйко, А. Наумовець, Ю. Козирев, А. Дадикін).

— Розроблено методи кріоконсервування ембріонів людини ранніх етапів розвитку (П. Костюк).

— Розроблено біотехнології використання рослин як біореакторів — продуцентів фармацевтичних білків (Ю. Глеба).

— Отримано мутантний сорт озимої пшениці Смуглянка, що забезпечив рекордний врожай — 114 ц/га (В. Моргун).

— Вийшла в світ монографія Ю. Павленка “История мировой цивилизации: философский анализ”.

— Опубліковано перший том шеститомника “Політична історія України ХХ століття” (І. Курас, Ю. Левенець, Л. Нагорна, М. Кармазіна).

2003. Отримано повний асимптотичний розвиток за від’ємними степенями спектрального параметра для розв’язків Вейля (В. Марченко).

— Встановлено основні закономірності, розроблено математичну модель генерації звуків життєдіяльності людини (В. Грінченко).

— Розроблено теоретичні засади та експериментальні засоби програмного забезпечення інформаційних технологій, створено та здано міжвідомчій комісії Єдину розподілену інформаційну технологію Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (Інститут кібернетики).

— Розроблено фізичні основи технології одержання титанових сплавів із надвисокою міцністю (О. Івасишин, П. Марковський).

— Створено наукові основи для розробки засобів запобігання негативному впливу водню при зварюванні високоміцних сталей (І. Походня).

— Визначено напрями регулювання фазової структури дисперсонаповнених полімер-

них систем та їх функціональні властивості (Ю. Ліпатов).

— Розроблено узагальнений підхід до розрахунку констант швидкості хімічних реакцій на поверхні наночастинок (О. Чуйко, В. Лобанов).

— Створено ефективні каталізатори на основі вуглецевих тканин для низькотемпературних процесів очищення газів від озону, а також окислення водню (В. Власенко).

— Виявлено, що, змінюючи стан кислотно-лужної рівноваги крові, можна суттєво вплинути на інтенсивність виведення важких металів із організму тварин, токсикованих солями важких металів (Д. Мельничук).

— Отримано фармакологічно цінні білки за допомогою транзійної експресії генів у рослинних системах (Ю. Глеба).

— Розроблено стратегію розвитку економіки України на довгострокову перспективу та концепцію економічного зростання в умовах нестабільності (В. Геєць).

— Видано монографію “Голод 1932 — 1933 років в Україні: причини та наслідки” (В. Смолій, В. Литвин, С. Кульчицький, Р. Пиріг).

— Вийшов в світ 1-й том багатотомної “Енциклопедії історії України” (Інститут історії України).

2004. Розв’язано обернену задачу багатоканального розсіяння (В. Марченко).

— Створено мікропрограмні комп’ютери з розвинутими внутрішніми мовами (О. Палагін, В. Коваль).

— Розроблено теорію і створено нові моделі нейронної асоціативної пам’яті збільшеної ємності зі здатністю до узагальнення даних (А.О. Морозов).

— Знайдено точний розв’язок узагальненої проблеми Лур’є про абсолютну стійкість системи з довільним запізненням у нелінійному зворотному зв’язку (В. Дзензерський, О. Зевін, Л. Філоненко).

— Здійснено сповільнення імпульсів світла на динамічних ґратках фоторефрактивних кристалів, доведено, що це уповільнення є наслідком надвисокої дисперсії динамічних ґраток в околі бреггівського резонансу (С. Одулов, К. Щербін, О. Шумелюк).

— Запропоновано принципово новий квантово-релятивістський механізм вибуху наднових зір (П. Фомін).

— Показано, що адсорбцією з розчинів можна одержувати на поверхні металу високопорядковані провідні та діелектричні моносари органічних молекул (А. Наумовець, Р. Федорович).

— Розроблено алгоритми і програми математичного моделювання термомеханічної еволюції структурованої нерівноважної літосфери (В. Даниленко, Д. Венгрович, В. Нагорний).

— Запропоновано новий спосіб комбінованої обробки розплавів металів з використанням газліфтного перемішування, індукційного нагрівання та вакууму (В. Найдек, В. Курпас, А. Сичевський).

— Запропоновано адитивну схему розрахунку констант зв'язування інтеркаляторів з ДНК (С. Андронаті, Л. Литвинова).

— Проведено систематизацію характеристик протон-активованих струмів у сенсорних нейронах (О. Кришталь).

— Під керівництвом Л. Губернського вийшла двотомна “Українська дипломатична енциклопедія”.

— Оpubліковано монографію О. Реєнта “Перша світова війна і Україна”.

— Видано тритомник “Україна і Росія в історичній ретроспективі” (В. Литвин, В. Смолій, В. Даниленко, В. Верстюк, С. Кульчицький, О. Лисенко).

— Вийшла в світ “Шевченківська енциклопедія” (Інститут літератури).

2005. Одержано загальний розв'язок задачі про поширення віброакустичних хвиль у пружно-рідинних хвилеводах з нерегулярностями (В. Грінченко).

— Створено автоматизовану систему проектування багатомодульних нейронних мереж і на її основі багатомодульну нейросистему розпізнавання рухомих об'єктів (О. Скотобоець, Е. Куссуль, А. Куссуль).

— Створено високостабільні поверхнево-бар'єрні структури і польові транзистори на основі широкозонних напівпровідників (В. Лисенко, О. Беляєв, Р. Конакова).

— Розроблено новий неруйнівний метод визначення залишкових напружень у зварних

конструкціях, заснований на застосуванні електронної спектроінтерферометрії та високошільного імпульсного струму (Б. Патон, Л. Лобанов).

— Отримано параметричне підсилення акустичного сигналу в сегнетоелектричному рідкому кристалі, що дає змогу перейти до розробки нових рідкокристалічних матеріалів для електронної техніки та акустичних приладів (В. Семиноженко, О. Федоряко, К. Попова, Є. Копійченко, Л. Кутуля).

— Проведено узагальнення та аналіз стану, перспектив зміцнення і розширення та економічних аспектів видобутку основних видів мінеральної сировини для ядерної енергетики України (Є. Куліш, І. Комов, Є. Глеваський).

— Показано, що варіювання природи розчинника дозволяє цілеспрямовано змінювати процес самоскладання нанокompatитів у розчині. Це відкриває широкі підходи для створення нанокompatитів з новими властивостями та шляхи управління ними (В. Походенко).

— На основі розроблених імунодіагностиків для кількісного визначення D-димеру та розчинного фібрину показано, що концентрація розчинного фібрину є важливою для діагностики загрози переривання вагітності (С. Комісаренко, Е. Луговський, І. Колесникова, П. Гриценко).

— Проведено комплексне дослідження національного законодавства в галузі інтелектуальної власності та підготовлено працю “Правова охорона комерційних позначень в Україні: проблеми теорії і практики” (Ю. Шемшученко, Ю. Бошицький).

2006. Побудовано замкнену теорію ортогональних поліномів комплексної змінної (Ю. Березанський).

— Створено нову мову надвисокого рівня “АНАЛІТИК-2006” з розвинутим апаратом аналітичних перетворень, яка є ефективним засобом математичного моделювання складних об'єктів (В. Клименко).

— Розроблено методи та інструментально-технологічні засоби створення і використання електронних інформаційних ресурсів в Інтернет-середовищі (П. Андон, В. Дерещький, В. Резніченко).

- Розв'язано пряму та обернену задачі теорії багатоканального розсіяння (В. Марченко).
- Побудовано теорію тонких і нетонких ортотропних оболонок із композитних матеріалів із врахуванням нелінійно-пружних властивостей та пониженої зсувної жорсткості (О. Гузь, І. Чернишенко).
- Знайдено точні тривимірні розв'язки рівняння Ландау—Ліфшиця для феро- та антиферомагнетиків. Ці розв'язки застосовано для описання розподілу намагніченості в магнітних нанодротах (В. Бар'яхтар, В. Горобець, О. Горобець).
- Створено діагностичну систему, в основу якої покладено новий метод неруйнівного контролю якості — електронна широрографія (Б. Патон, Л. Лобанов, В. Півторак).
- Побудовано мікроскопічну теорію надплинних систем, що базується на методі квазісередніх та узагальненні теорії фермірідини Ландау—Силіна на надплинній системі (С. Пелетминський).
- Сформульовано принципіву можливість формування адсорбційних наночарів мозаїчної структури в сумішах полімерів та регулювання фрактальних властивостей наночарів сумішей полімерів на поверхні твердого тіла (Ю. Ліпатов).
- Створено нову маркерну систему для селекції трансформованих клітин рослин на основі генів мутантного тубуліну (Я. Блюм).
- Вперше на базі НТК “Фізико-хімічний інститут ім. О.В. Богатського НАН України” здійснено повний цикл створення готових лікарських препаратів з урахуванням вимог незалежної виробничої практики Європейського Союзу (С. Андронаті).
- Обґрунтовано підходи до створення системи економіко-математичних моделей розвитку економіки України (О. Бакаєв).
- Вийшла в світ “История физики” Ю. Храмова.
- Видано працю “Українське суспільство. 1992 — 2006. Соціологічний моніторинг” (В. Ворона, М. Шульга).
- Вийшов 1-й том “Української музичної енциклопедії” (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології).
- 2007.** Розроблено метод синтезу систем робастної стабілізації нелінійних об'єктів керування (В. Кунцевич).
- Розроблено концептуальні основи синтезу прикладних програмних систем у семантичному Інтернет-середовищі (П. Андон, В. Дерещкий).
- Вийшла в світ монографія І. Сергієнка “Виклики часу в кібернетичному вимірі”.
- Дано обґрунтування моделей в теорії стійкості багаточарових вуглецевих нанотрубок (О. Гузь).
- Отримано діаграми стабільності для тритачотиричастинкових квантових кулонівських систем (І. Сиєног, М. Кузьменко, Ю. Бідасюк, В. Хряпа).
- Виявлено ефект топологічного екранування оптичних сингулярностей у випадкових світлових полях (М. Соскін, Р. Єгоров).
- Запропоновано метод світлового тиску на атоми, що полягає у використанні зустрічних частотно-модульованих хвиль (Л. Яценко, В. Романенко).
- Одержано порошок селеніду цинку, який має люмінісцентні властивості (В. Семиноженко та ін.).
- Розроблено дифузійну теорію ядерного колективного руху з великою амплітудою (В. Коломієць, С. Радіонов).
- Встановлено можливість утворення нанорозмірних монокристалів у матриці електропровідних спряжених полімерів (В. Походенко).
- Видано книгу Б. Маліцького “Прикладне наукознавство”.
- Видано монографію “Національна академія наук України: проблеми розвитку та входження в європейський науковий простір” (О. Онищенко, Б. Маліцький, В. Онопрієнко, Л. Кавуненко, Т. Гончарова).
- Видано монографію “Державотворчий процес у Україні. 1991 — 2006” (В. Литвин, В. Смолій, П. Тронько, В. Даниленко, М. Котляр).

Одержано 04.11.2008

Показаны предпосылки основания Украинской академии наук, освещены первые шаги по ее созданию в 1918 г. Приведены сведения о ее современном состоянии и перечень важнейших фундаментальных результатов, полученных в Академии в области естественных, технических и социогуманитарных наук.

В.И.Онопrienко

История Академии наук Украины в дневниках и письмах В.И. Вернадского

Рассмотрены возможности использования материала писем и дневников В.И. Вернадского для решения ряда актуальных задач дальнейшего исследования истории НАН Украины. Прежде всего это касается проблем идентификации и определения особенностей академического сообщества и его этоса.

В.И. Вернадский всегда придавал большое значение своим “генетическим” связям с Украиной, ее народом и культурой, охотно подчеркивал их. На протяжении всей жизни он интересовался украинской культурой, историей, генеалогией своей семьи, корни которой прослеживались в глубь истории Украины. Его предки и со стороны отца, и со стороны матери принимали участие во многих значительных для Украины событиях. Отец Иван Васильевич Вернадский (1821—1884), известный экономист, воспитанник Киевского университета, способствовал формированию у сына серьезного интереса к культурному и научному наследию украинского народа, приобретению широких знаний о языке, литературе, музыке, народном творчестве Украины.

Вернадский, несмотря на то, что ему на протяжении жизни удалось создать многие научно-исследовательские учреждения, считал организацию Украинской академии наук одним из наиболее удавшихся ему дел. Всю жизнь он продолжал интересоваться ее судьбой, а также судьбой украинских ученых, которые

были его соратниками по организации Академии наук, болезненно переживал драматизм их судеб в период сталинских репрессий, пытался хлопотать за облегчение их участи. Выступления Вернадского в период основания УАН — исходный фундаментальный источник по истории Академии наук [1].

Огромный массив эпистолярного наследия Вернадского, его обширные дневники — ценный источник по истории отечественной науки, в том числе по истории Академии наук Украины. Долгое время существовали ограничения на публикацию этих материалов, вызванные идеологическими запретами, но нередко просто перестраховкой.

В настоящее время этот массив ценных документов стал более доступен благодаря осуществлению грандиозного проекта публикации “Библиотеки трудов академика В.И. Вернадского”, который был предпринят под руководством академика А.Л. Яншина Комиссией по разработке научного наследия академика В.И. Вернадского РАН в труднейшие для науки 1990-е годы. По замыслу А.Л. Яншина под-